

7545

۱۰۰۰

۱

۱۴۴

بسم الله الرحمن الرحيم

www.Ketab.ir

[Type the document title]

[Type the document subtitle]

[Pick the date]

Vian

بہانی کلامی و فلسفے اعجاز

دکتر زکریا بہارنژاد

عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی

سرشناسه: بهارنژاد، زکریا، ۱۳۳۰-
عنوان و نام پدیدآور: مبانی کلامی و فلسفی اعجاز / زکریا بهار نژاد
مشخصات نشر: قم: مصباح الخیر، ۱۳۹۳.
شابک: ۱۴۴ ص. ۷۵/۰۰۰ ریال ISBN: 978-600-94259-1-4
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا:
یادداشت: کتابنامه: ص ۱۴۱.
موضوع: قرآن - اعجاز
رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ م ۹۳ ب/ ۸۶ BP
شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۹۴۳۲
رده بندی دیوبی ۲۹۷/۱۵۸



مبانی کلامی و فلسفی اعجاز

مؤلف: دکتر زکریا بهارنژاد
ناشر: مؤسسه فرهنگی هنری مصباح الخیر
چاپخانه: کمال الملک
نوبت چاپ: اول / پاییز ۱۳۹۳
طرح جلد و صفحه‌آرا: عبدالمجید طوبائی
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد □ قیمت: ۷۵/۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۲۵۹-۱-۴

مرکز بخش

قم: خیابان ۱۹ دی، خیابان ۲۰ متری آیت الله حائری
کوی ۱۷، پلاک ۱ کد پستی: ۳۷۱۹۱۶۷۷۳۱ تلفن: ۰۹۱۲۷۵۸۱۹۸۸

www.mfink.ir

«حق چاپ برای مؤلف محفوظ است»

فهرست مطالب

مقدمه مؤلف	۹
فصل اول: کلیات و مفاهیم	۱۳
ابعاد وجودی قرآن	۱۵
ضرورت‌های پدید آمده برای نومسلمانان غیر عرب	۱۷
اهمیت ایرانیان برای فراگیری علم و دانش	۱۹
تشیع و علوم عقلی	۲۳
ابتکار و خلاقیت مسلمانان در علوم	۲۵
ابن سینا و استخراج و استنباط برهان صدیقین از قرآن	۲۵
ابتکار ابن خلدون در تاریخ	۲۶
ملاصدرا و نظریه حرکت جوهری	۲۸
قرآن چگونه کتابی است؟	۳۱
تعریف واژه‌ها و اصطلاحات	۳۵
اجزاء علوم	۳۶
مبای‌ علوم	۳۸
الف) مبای‌ تصویری	۳۸
ب) مبای‌ تصدیقی	۳۸
اصول متعارف و اصول موضوعه	۳۹
تعریف علم مبای‌	۴۱
مبای‌ کلامی و فلسفی اعجاز	۴۱
تعریف لغوی و اصطلاحی اعجاز	۴۴

تعریف معجزه از نظر فخرالدین رازی	۴۵
تعریف معجزه از نظر قاضی عبدالجبار معتزلی	۴۸
شرایط معجزه از نظر قاضی عبدالجبار	۵۰
تعریف معجزه از نظر علامه طوسی	۵۰
مقایسه و ارزیابی	۵۲
فصل دوم: ماهیت اعجاز	۵۵
ماهیت معجزه	۵۷
همخوانی معجزه با شرایط حاکم بر جامعه	۶۱
تفسیر ملاصدرا از سخنان امام هفتم علیه السلام درباره حجیت عقل	۶۷
برهان عقلی در اثبات عقلانی بودن اعجاز	۶۹
عقلانی بودن فصاحت	۷۰
استدلال عقلی قرآن در مقام تحدی	۷۲
کلام سیوطی در باب عقلانی بودن اعجاز	۷۶
نظر و دیدگاه ملاصدرا در باب اعجاز	۷۸
نتیجه	۷۹
فصل سوم: مبانی فلسفی و کلامی اعجاز	۸۳
مقدمه	۸۵
مبانی نظری، کلامی و فلسفی اعجاز	۸۵
مبانی فلسفی اعجاز	۸۷
۱. امکان اعجاز	۸۷
۲. بدیهی و یا استدلالی بودن اعجاز	۹۲
۳. مشکک بودن اعجاز	۹۳
۴. علیت و اعجاز	۹۹
اهمیت قانون علیت	۱۰۰

۱۰۵	علل طبیعی و علل حقیقی
۱۰۷	۵. ضرورت علی و معلولی و قانون سنخیت
۱۰۹	مبانی کلامی اعجاز
۱۰۹	۱. اعجاز و عصمت پیامبران
۱۱۰	۲. حسن و قبح عقلی
۱۱۷	۳. معجزه و معلل بودن افعال الهی به اغراض
۱۱۹	۴. معجزه و فاعل مختار بودن خداوند
۱۲۳	۵. تحدی قرآن و مسئله اختیار انسان
۱۲۵	۶. معجزه و عصمت ملائکه
۱۲۷	۷. معجزه و عصمت پیامبران
۱۲۸	۸. معجزه و ولایت تکوینی
۱۳۰	۹. معجزات فعلی و قولی
۱۳۱	مقصود از ولایت تکوینی چیست؟
۱۳۴	۱۰. ارتباط اعجاز با نظریه خلق از عدم
۱۳۹	نتیجه گیری
۱۴۱	منابع و مأخذ

مقدمه

در حوزه ادیان ابراهیمی همه دینداران به صورت تعبدی نسبت به آنچه پیامبران الهی از سوی خدا آورده‌اند - که از جمله آنها معجزات است - سر تسلیم فرود می‌آورند و آنها را به عنوان کمالی از کمالات پیامبر خود می‌پذیرند و بدان افتخار می‌ورزند. سابقه تاریخی نخستین ایمان آورندگان به رسولان الهی گواه بر این سخن است که آنها مجذوب شخصیت پیغمبر خود بودند، و بی‌آنکه از وی دلیل و معجزه‌ای طلب کنند، به او ایمان می‌آوردند. خدای حکیم نیز هر پیامبری را به زبان قوم و ملت خود نازل کرده است، تا به راحتی بتواند با مردم ارتباط برقرار کند، و متقابلاً مردم نیز بتوانند سخنان وی را بفهمند. تا هنگامی که مأموریت و نفوذ پیغمبر در محدوده و قلمروی بود که در آن مبعوث شده بود، بجز از سوی معاندان و منکران بعثت با شبهه و ایرادی مواجه نمی‌شد، و به خاطر حضور شخص پیامبر ﷺ در میان مؤمنان، تبلیغات سوء مخالفان در ایمان آنها خللی ایجاد نمی‌کرد. اما هنگامی که قلمرو و حوزه نفوذ

دین گسترش یافت، و پیامبر نیز در میانشان نبود، تبلیغات معاندان و منکران دین کارگر افتاد، و افراد سست ایمان را تحت تأثیر خود قرارداد، و در مواردی منجر به ارتداد آنها گردید - ارتد الناس بعد النبی الا ثلاث اواربع - عالمان ادیان ابراهیمی اعم از یهودی، مسیحی، و مسلمان در صدد مقابله با این پدیده بر آمدند، و می توان گفت راه حل همه آنها مشترک و یک چیز است، و آن عبارت است از استفاده و بهره گیری از روش عقلانی برای تبیین و اثبات مسائل و گزاره های دینی، و همچنین پاسخ به شبهات مخالفان و منکران دین. بر اساس همین نگرش بود که کلام یهودی، کلام مسیحی و کلام اسلامی پدید آمد. دانش کلام در آغاز ظهور خود، در هر سه دین بزرگ ابراهیمی وضعیت سطحی و ساده داشت. که مرجع آن کتاب و سنت بود، این مرحله را «کلام سنتی» می نامیم، بتدریج پیروان ادیان یاد شده، از علوم عقلی و بخصوص فلسفه یونان برای اهداف خود استفاده کردند، در این مرحله بود که «کلام فلسفی» شکل گرفت و تاکنون نیز به حیات خود ادامه داده است. و مقصود ما از کلام فلسفی استفاده از روش عقلانی برای: ۱. تبیین؛ ۲. اثبات؛ ۳. پاسخ به شبهات؛ پیرامون مسائل و گزاره های دینی است.

حکما و متکلمان مسلمان در آثار خود، راجع به اهداف فوق فراوان سخن گفته اند، به علاوه تلاش زیادی بخرج داده اند تا برای مسائل و گزاره های دینی پایگاه استوار عقلی بنا کنند. این پایگاه

استوار عقلی همان است که ما آن را «مبانی فلسفی و کلامی» می‌نامیم. ساختن بنای محکم و استوار عقلی به عنوان پشتیبان گزاره‌های دینی، شامل همه بخش‌های دین می‌شود. در این پژوهش به بررسی «مبانی فلسفی و کلامی اعجاز» پرداخته‌ایم. از آن نظر که در این زمینه آثار قابل توجهی وجود ندارد، از صاحب‌نظران و پیشکسوتان تقاضا نمودم تا خطاهای این جانب را به دیده اغماض نگرند، و برای اصلاح آن راهنمایی نمایند. کتاب حاضر نتیجه تلاش و کوششی است که در فاصله سالهای ۱۳۸۹-۱۳۹۰ در پژوهشکده «اعجاز قرآن» دانشگاه شهید بهشتی به انجام رسیده است. به رسم ادای وظیفه بر خود فرض می‌دانم از همکاری و مساعدت ریاست محترم سابق «پژوهشکده اعجاز قرآن» دانشگاه شهید بهشتی، جناب آقای دکتر اسماعیل دارابکلائی، و ریاست کنونی آن جناب آقای دکتر طالب پور صمیمانه تشکر و سپاسگزاری نمایم. همچنین از تلاش‌های فاضل ارجمند جناب آقای عباس ربایی نژاد مدیر محترم انتشارات موسسه فرهنگی مصباح الخیر که شرائط چاپ این کتاب را فراهم کردند نیز قدر دانی می‌کنم.

زکریا بهار نژاد

تابستان ۱۳۹۳